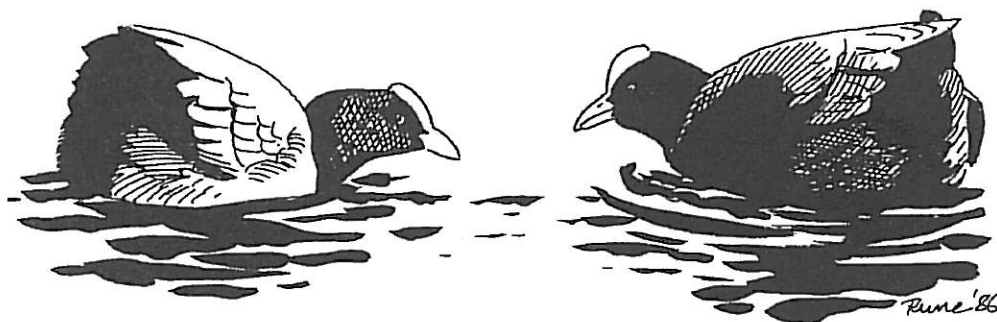

Sothøne *Fulica atra*

Global utbredelse

Sothøna er vidt utbredt i den palearktiske, orientalske og australske region. I Nord-Afrika og i Eurasia, fra Island og Azorene til Stillehavskysten, hekker nominatunderarten, mens underarten *australis* finnes i Australia.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Næringsrike innsjøer og dammer i lavlandet er det habitatet sothøna trives best i. Da arten fikk fotfeste i Norge, var det først og fremst ved kystnære lokaliteter en kunne finne sothøna hekkende. Etter hvert som bestanden har økt, er den nå også å finne på egnede lokaliteter i innlandet, særlig oppover langs Gudbrandsdalen. Sothøna stiller strenge krav til habitatet, og det er viktig med rik forekomst av flyteplanter og undervannsvegetasjon (Fjeldså 1977). Den foretrekker relativt grunne vatn, men det er en forutsetning at det er dypt nok til at den klarer å dykke.

Dette er en art som lett har tilpasset seg det urbane miljøet, og vi finner den gjerne i større parkdammer nær bebyggelse. Under slike omstendigheter tolererer den nærmest hva det skal være av forstyrrelser fra mennesker, og noen slike parkindivider blir til og med håndtamme.

Sothøna kan ikke sies å være særlig tallrik noen steder i landet, men rundt Oslofjorden, Trondheimsfjorden og på Jæren, hvor arten har sitt tyngdepunkt, er den en karakterart for de næringsrike, takrørbevokste lavlandssjøene. På kyststrekningen fra Telemark til Rogaland forekommer den mer sparsomt, og minst vanlig er den kanskje i Aust-Agder, hvor det kun foreligger noen hekkeindikasjoner fra Atlasperioden. I Nord-Norge har det inntil de siste par tiårene kun vært gjort spredte observasjoner av arten, men i Rana-distriktet er den nå påvist hekkende, og hekker sannsynligvis på flere lokaliteter. I Troms og Finnmark påtreffes sothøna bare sporadisk i trekk-tidene.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Sothøna er den største og mest tallrike av vannhønsene våre. Den er i motsetning til sivhøna og de mindre riksene, lett å få øye på der den i stor utstrekning bruker det åpne vannspeilet til matsøk. Norge ligger perifert i sothønas utbredelsesområde, og det gir seg utslag i en langt lavere individtetthet her enn ved tilsvarende lokaliteter i Sør-Sverige og på Kontinentet. Arten ble først påvist i Norge i 1838, ved Breia-vatnet ved Stavanger, og i 1888 ble den for første

gang funnet hekkende på Jæren. Siden slutten av forrige århundre har bestanden vært økende, men på grunn av enkelte harde vintre innimellom, har den vært utsatt for en del bestandssvingninger.

Årsakene til sothønas ekspansjon i dette århundret kan i likhet med sivhønas bestandsøkning settes i sammenheng med en generelt økt eutrofiering på grunn av jordbruksutslipp (Møller 1983), samt tilpassning til nye menneskeskapte habitater. De harde vintrene sent i 1970-årene forårsaket en tilbakegang både i bestandsstørrelse og utbredelse (Folkestad 1991c). Etter en rekke milde vintre i løpet av 1980-årene har imidlertid bestanden tatt seg opp igjen, og den norske bestanden beregnes i dag å være i størrelsesorden 500-2000 hekkende par.

Hekkebiologi

I siste halvdel av april og i mai bygger sothøna reir, gjerne godt skjult i tett vegetasjon mellom takrør og siv. Sothønereiret er et solid byggverk av tørre takrørstumper og deler av andre tilgjengelige vannplanter. Reiret flyter enten fritt på vatnet, eller hviler på røtter av vannplanter. Begge kjønn deltar i reirbyggingen. Reiret påbygges både under eggleggingen og gjennom rugeperioden, og til slutt kan det bli temmelig stort. I tillegg bygger hannen flere reirplattformer i territoriet. Nyten av disse ekstrareirene er ikke helt klarlagt, men sannsynligvis har de sin største betydning etter klekkingen, som hvileplasser, hvor ungene kan bli varmet av foreldrene.

Kullet, som består av 6-10 egg, ruges av begge kjønn i ca. tre uker, og klekkingen skjer asynkront, dvs. at eggene klekkes med en dags mellomrom eller mer. Begge kjønn deltar i oppfostringen av ungene, som forlater reiret straks de er klekt. Etter om lag åtte uker er ungene flygedyktige. Sothøna er svært territoriell, og aggressiv mot inntrengere av samme art. Med en skarp metallisk enstavelleslyd markerer den territoriet, og ikke sjelden kommer det til direkte kamp mellom territorieholderen og inntrengere.

Trekkforhold

Sothøna overvintrer ofte langs de sørlige delene av norskekysten, både i saltvatn og i åpent ferskvatn. Den slår seg gjerne ned i parkdammer og ellers nær bebyggelse. De aller fleste individene trekker imidlertid ut av landet senhøstes. Trekket foregår på bred front til overvintringsområdene på De britiske øyer og i det kontinentale Europa.

Ingar Jostein Øien

Sothøne *Fulica atra*

66 ● Konstatert hekking

22 ● Sannsynlig hekking

45 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

